

Tato skutečnost vedla, jak už bylo uvedeno, k založení interního časopisu Zprávy ČSE (nyní Klapalekiana). V těchto letech nastalo také období silného podceňování zoologické a entomologické taxonomie, které mnohdy vedlo k její záměrné likvidaci ve prospěch tzv. dynamických oborů. Tento neblahý trend bohužel trvá doposud a odrazil se i na mezinárodním renomé české taxonomické entomologie, jejíž úroveň patřila mezi nejvyšší v Evropě.

Česká společnost entomologická vždy sdružovala profesionální i amatérské zájemce o studium hmyzu i ostatních členovců. Pomineme-li řadu vynikajících profesionálních entomologů, vychovala i nemálo špičkových amatérských badatelů, kteří patřili (a patří) mezi světově uznávané specialisty ve svém oboru. Za mnohé již nežijící je nutné jmenovat alespoň L. Heyrovského, R. Schwarze, J. Zavadila, J. Šnoflůka, E. Lokaye, J. Krále, A. Jedličku, J. Půlpána nebo K. Kulka. Amatérská entomologie má v naší zemi hluboké kořeny sahající až na počátek 19. stol. a založení ČSE umožnilo těmto badatelům kontakt s profesionální entomologií a přístup k literatuře i materiálu. Ve vedení společnosti se jako předsedové vystřídali během jejího stoletého trvání jak amatéři, tak i profesionálové, mezi nimi takové osobnosti jako F. Klapálek, E. Lokay, A. Wimmer, F. Štěrba, O. Šustera, J. Obenberger, V. Balhasar, L. Heyrovský, A. Pfeiffer, K. Hůrka a I. Hrdý.

V současné době má ČSE statut nezisko-

vé společnosti, jejíž činnost se řídí stanovami, přijatými valným shromážděním. Společnost spolupracuje se všemi entomologickými pracovišti v ČR, s mnoha zahraničními institucemi a s orgány státní ochrany přírody.

Nyní má ČSE 837 členů, jednoho stálého zaměstnance (organizačního tajemníka), který je zároveň i výkonným redaktorem časopisu Klapalekiana (J. Vitner). K členství se může přihlásit kdokoli, kdo chce studovat členovce nebo se pouze o tyto organismy zajímá. Podle stanov ČSE existuje členství mimořádné, řádné a čestné. Za řádného člena je přijat zájemce, který může doložit jakoukoli publikaci v oboru entomologie, nebo který je aktivně zapojen do organizační činnosti společnosti. Ostatní zájemci jsou přijímáni jako členové mimořádní, se všemi právy a povinnostmi řádných členů. Čestné členy volí Valné shromáždění ČSE.

Členský příspěvek pro r. 2004 činí 350 Kč. Zaplacením příspěvku získává člen ČSE nárok na zaslání časopisu Klapalekiana a Zpravodaje ČSE, na slevu při pravidelném setkání entomologů spojeném s výměnou hmyzu (2× ročně) a může se zúčastnit Entomologických dnů, které se konají jednou za rok v zajímavých oblastech ČR. Členové mohou volně využívat služby knihovny ČSE a mají možnost nákupu publikací vydaných ČSE za zvýhodněnou cenu.

Členové ČSE se mohou organizovat

v pobočkách (moravská, východočeská, západočeská, jihočeská, severočeská) nebo odborných sekcích (faunistická, karabidologická, lepidopterologická, akvatických brouků, fytofágních brouků, arachnologická, aplikované entomologie, práce s mládeží). Sekce práce s mládeží, vedená J. Střečkem, se schází pravidelně každý lichý čtvrtek (mimo prázdniny) v Ekologickém centru Hlavního města Prahy (Toulcův dvůr, Chudenickej ul., Praha 4-Hostivař).

Chod společnosti se v současné době daří zajišťovat pouze s vypětím všech sil. Neustále stoupající provozní náklady už ani zdaleka nemohou pokrýt pouze členské příspěvky a občasná sponzorská dary. Společnost nyní zcela závisí na dotacích Rady vědeckých společností při AV ČR a grantech MK ČR. Činnost ČSE byla vždy odkázána na dobrovolnou pomoc (finanční, organizační i fyzickou) svých členů. Totéž platí daleko více i v současnosti, kdy ČSE hledá náhradní prostory pro depozitář knihovny a navíc musí opustit ty dosavadní, ve kterých sídlí od r. 1919. Místo klidného zázemí pro stovky badatelů, které společnost svým členům dosud zajišťovala, nás čeká vyčerpávající boj o pouhé přežití jedné z největších a nejstarších vědeckých společností v Evropě.

Sekretariát ČSE: Viničná 7, 128 44 Praha 2 tel.: 224 923 535

RECENZE

V. Hrdina, R. Hrdina, L. Jahodář, Z. Martinec, VI. Měrka: **PŘÍRODNÍ TOXINY A JEDY**. Galén a Karolinum, Praha 2004, 302 str., 91 barevných obr. Cena 1 000 Kč

Knihy o přírodních látkách jsou v současné době ve světě velmi oblíbeny a nejenak je tomu i u nás. Umožňují přírodovědně zaměřeným čtenářům nahlédnout do tajuplných oblastí přírody, která je schopna syntetizovat substance těch nejneuvěřitelnějších struktur a biologických vlastností, a uspokojují tak nejen chemicky, ale i biologicky orientované čtenáře. Zvláště zajímavou skupinou přírodních látek jsou toxiny a účinné složky bakteriálních, houbových, rostlinných a živočišných jedů. Člověk se s nimi setkával od samého počátku své existence a naučil se využívat je ve svůj prospěch. Viděl v nich něco tajuplného, co vládne zvláštní silou schopnou uzdravit člověka, zbavit jej nemoci nebo naopak nemoc vyvolat či přivodit smrt. Zejména toxiny jedovatých živočichů fascinovaly člověka svým rychlým a často smrtícím účinkem a jedovatí živočichové byli ztotožňováni s přírodními božstvy. Teprve rozvoj moderní chemie umožnil izolovat a identifikovat jednotlivé toxiny, určit jejich chemickou strukturu a začít studovat jejich farmakologické a toxikologické účinky na

živé tvory. Člověku se tak dostal do rukou nástroj k pochopení již dříve poznanych empirických znalostí o léčivých či jedovatých rostlinách, jedovatém hmyzu, hadech, štírech apod. Poznávání nových přírodních látek se stalo pobídkou a inspirací pro organické chemiky, aby se pokusili připravit tyto látky v laboratoři a aby se cílenými experimenty snažili změnit jejich chemickou strukturu směrem k požadovaným biologickým vlastnostem. Přírodní látky byly, jsou a ještě dlouhou dobu budou významným nástrojem poznávání živé přírody a bohatým zdrojem užitečných substancí. Přírodní biologicky účinné látky mají své pevné místo v humánní a veterinární medicíně a toxiny, jako látky s velmi silným a často velice specifickým biologickým účinkem, v ní zaujímají výsadní postavení. Ani moderní medicína se bez přírodních jedů a jejich inspirujícího účinku na výzkum nových látek neobejde. Tím spíše, že jsou stále objevovány nové a nové látky s dříve neznámými biologickými vlastnostmi, které otevírají medicíně dosud netušené možnosti.

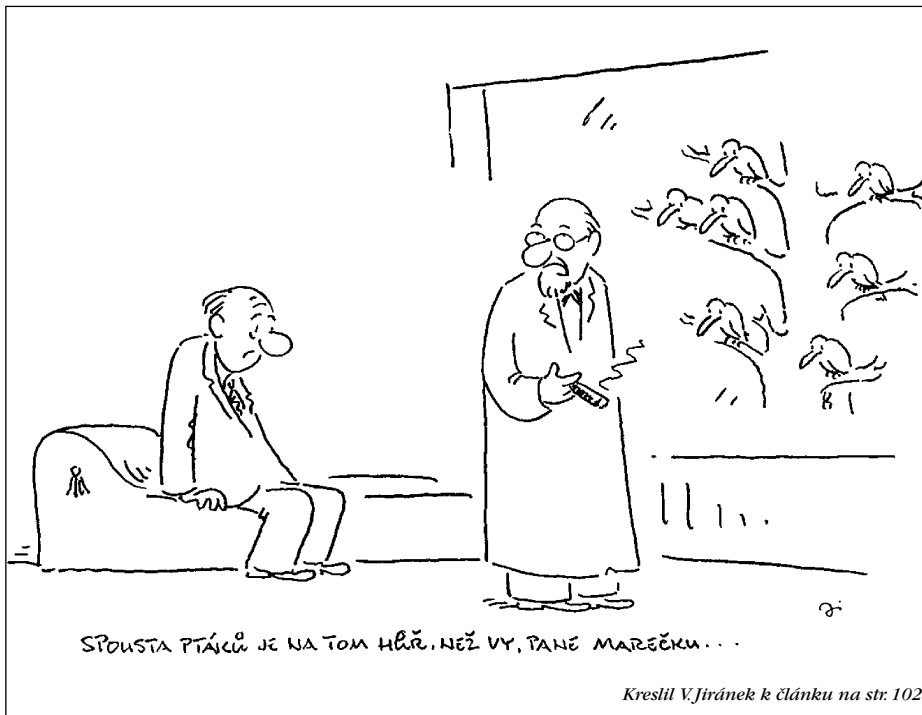
Knihy o přírodních toxinech a jedech, napsané našimi předními odborníky z oboru farmakologie a toxikologie, je jako stvořená pro ty, kteří se dovedou kochat krásou a rozmanitostí přírody a obdivovat její dokonalé dílo. Je také určena organickým chemikům, kteří ocení rozmanitost a důvtipnost chemické stavby toxinů, jejichž sofistikované struktury překvapí i znalce. Je určena farmaceutům a farmakologům, kteří v ní najdou inspiraci pro další práci, stejně jako toxikologům, pro něž je základní učebnicí a bohatým zdrojem nej-

novějších poznatků z oboru toxinologie, tedy té specializované části toxikologie, která se věnuje studiu přírodních jedů. Ti všichni najdou na třech stovkách stran hutného, a přesto čtivého textu obrovské množství informací, obrázků a tabulek, více než 130 chemických vzorců a téměř stovku velmi kvalitních barevných fotografií, z nichž většina nebyla nikde publikována. Zanedbatelné není ani velké množství odkazů na recentní, převážně časopiseckou literaturu. Vezmeme-li ještě v úvahu, že kniha je opatřena podrobným věcným rejstříkem (více než tři tisíce hesel), je vytištěna na kvalitním papíře a má pevnou lakovanou plátěnou vazbu, příjemnou do ruky, každý pochopí, že jde o zcela mimořádné dílo.

Jiří Patočka

M. Pohunek: **SLOVNÍK SPORTOVNÍHO RYBÁŘSTVÍ**. Nové, doplněné vydání. Nakladatelství FRAUS, Plzeň 2004, 226 str., cena neuvedena

Tento nový titul obsahuje přes 2 000 hesel doplněných 232 barevnými fotografiemi a 34 černobílými či barevnými kresbami. Kdo někdy sestavoval tematicky zaměřený slovník, většinou stál před nelehkým zásadním problémem: jaká hesla zařadit. Doc. MUDr. M. Pohunek, CSc. měl šťastnou ruku, neboť se mu podařilo vybrat základní hesla, týkající se života ve sladkých i slaných vodách, informací o našich i cizokrajných rybách, o rybářském náčiní, pomůckách, nástrahách a návnadách i rybolovných způsobech; zařazena jsou zde

i hesla dokumentující poslední novinky v technice lovu a rybářského vybavení. Mezi hesly nacházíme i mezinárodní zkratky a slangové výrazy dnes v rybářství často používané. Za přínosné spatřuji u cizích názvů uvedení jejich výslovnosti. V závěru publikace nalezneme taxonomický přehled hlavních skupin ryb a příkladů známějších druhů. Zcela v závěru jsou pak uvedeny cizojazyčné názvy 125 druhů sladkovodních a mořských druhů ryb (za českým názvem vždy následuje ekvivalent anglický a německý, čímž se tento slovníček může stát dobrým pomocníkem např. při čtení zahraničních rybářských časopisů). Dvousloupcová úprava pečlivě připraveného textu s vloženými obrázky působí velmi příznivě a kvalitní obrazové doplňky, byť nejsou plošně velké, jsou výrazným zatraktivněním publikace.

Uvedl-li jsem, že zásadním problémem, s kterým se autor takového slovníku musí potýkat, je výběr hesel, dalším nelehkým úkolem je tato hesla velmi stručně (v jedné či několika větách) a jasně vysvětlit, aniž by při zestručnění došlo ke zkreslení nebo nepřesnosti. Podle mého názoru se autor u naprosté většiny hesel zhostil tohoto náročného úkolu na výbornou, i když někdy došlo k určitým nesrovnalostem. Např. hlaváčka mramorovaná patří do čeledi *Gobiidae* (hlaváčovití) a nikoli *Eleotridae* (str. 53). Vědecký název jesena zlatého není *Leuciscus idus orfus* (to by znamenalo, že jde o poddruh), ale *Leuciscus idus aberr. orfus*, poněvadž jde jen o barevnou odchylku (str. 69). Ježdík dunajský se nevyskytuje ve středním Dněpru (str. 71). Na str. 99 je zmíněn a vysvětlen termín mimikry. Jde však o slovo nesklonné středního rodu. Na obr. na str. 102 je uveden sameček motýlice obecné a nikoli motýlice pestré. Správná transkripce pro jeden z rodů brouků potápníků je *Dytiscus* a nikoli *Dityscus* (str. 137). Na str. 161 je chybná informace, že sinice patří mezi řasy. K záměně obrázku došlo také na str. 198, kde není znázorněna vodoměrka, ale bruslařka.

I přes několik výše uvedených nepřesností mohu konstatovat, že celkový dojem z publikace mám jednoznačně příznivý

a kniha se jistě stane vhodným doplňkem knihoven rybářů, rybníkářů, ichthyologů i milovníků přírody.

Lubomír Hanel

K. Dubský, J. Kouřil, V. Šrámek: **OBECNÉ RYBÁŘSTVÍ**. Informatorium spol. s r. o., 2003, 312 str., 126 čb. obr., 41 bar. fotografií a schémat. Cena neuvedena

Nakladatelství Informatorium ve spolupráci se Střední rybářskou školou Vodňany vydalo v této řadě již 8. titul, a to *Obecné rybářství*. Autoři se snažili navázat na klasické *Základy rybářství* J. Egerta a E. Štědrského a vytvořit tak kvalitní současnou učebnici pro obor rybářství na střední škole.

Text učebnice má šest hlavních kapitol. V kapitole *Prostředí* ryb jsou přehledně uvedeny základní charakteristiky vodního prostředí a vlastnosti vody. Druhá kapitola seznamuje s morfologií, anatomii a fyziologií ryb. Za cenné považují jasné definování termínů rovin a krajín těla ryb, které se při popisu rybního těla běžně užívají, ale ne vždy bývají jasně vysvětleny. Třetí kapitola vykládá podrobně základy biologie ryb. Postupně je probráno 75 druhů a nižších taxonů, text je rozdělen na odstavce s popisem, výskytem, biologií a významem toho kterého druhu. Dostatečný prostor je věnován i druhům introdukovaným (úspěšně i neúspěšně) a druhům, které jsou objektem akvakultury (důkladně je popsáno 10 druhů).

Další kapitola se zaměřuje na ekologii a etologii ryb. Podrobně jsou zmíněny abiotické a biotické faktory prostředí a způsobů rybářského obhospodařování. Diskutováno je 16 rybních druhů a nižších taxonomických jednotek, které jsou považovány na území ČR za vyhynulé. Pozornosti autorů nešla ani problematika ochrany biotopů a druhů, která přináší stručný výčet aktuální legislativy. Text o chovu ryb je zaměřen na stručné seznámení s migracemi, souvislostmi s reprodukcí, teritoriálními a sociálními chováním ryb, ochranou před nepřáteli a pohybovou aktivitou. Pozornost autorů se zaměřila i na chování a reakce v podmínkách

vytvořených člověkem (např. při krmení, v lázni anestetika apod.).

Kapitola pátá podrobně probírá biologii, přehled a charakteristiky všech u nás se vyskytujících pěti druhů raků (zmíněn je navíc i rak červený, který na našem území zjištěn nebyl, nicméně se často chová v akváriích). Jako zajímavost je zmíněn i krab vlnoklepetý (čínský), který přirozeně na naše území proniká. Závěrečná šestá kapitola se týká mihulí, patřících mezi ochránářsky významné živočichy. Autoři se podrobně rozepisují o jejich morfologii a fyziologii a postupně čtenáře seznamují se všemi čtyřmi druhy, které byly známy z území ČR (nyní se u nás vyskytují již jen dva netažné druhy).

Veškeré informace jsou v učebnici předkládány přehledně a srozumitelně. Zdařilá je barevná příloha fotografií a schémat včetně černobílých kreseb v textu. Za velmi šťastné, a i z didaktického hlediska maximálně účelné, považuji názorné tabulkové zpracování vybraných údajů průběžně v celém textu, např. týkající se období výtěru a optimální teploty výtěru některých ryb, vzorců požerákových zubů našich kaprovitých, mřenkovitých a sekavcovitých, druhotných pohlavních znaků, výčtu, původu a uplatnění introdukovaných ryb či hlavních rozpoznávacích znaků našich raků.

Žádné zásadní chyby a omyly jsem v knize nenalezl. Objevil jsem jen několik málo drobných nesrovnalostí, případně tiskových chyb. Snad mohu jen poznamenat, že se autoři mohli zmínit o tom, že údaje o morfologii, anatomii a fyziologii se týkají především našich druhů (ve světové ichthyofauně bychom mohli najít určité výjimky a doplňky k některým zde obecně prezentovaným tvrzením). V kapitole *Analýza šupin* je popsána v textu metoda L. Leové (autorka se správně jmenuje Rosa Lee), v kapitole 4.2 se píše, že sekavčík horský není prokázán na území naší republiky (na jiném místě je však správně uvedeno, že se vyskytuje ve Vláře). V publikaci nejsou zahrnuty některé aktuální poznatky o výskytu ryb, což lze ovšem snadno vysvětlit tím, že jde o čerstvé novinky z poslední doby a už se zřejmě nepodařilo je zařadit (např. výskyt hrouzka Kesslerova je znám nejen v Bečvě, ale nyní i v Moravě, nově byl potvrzen výskyt drska menšího). V textu nejsou zahrnuty některé nově prezentované názory na taxonomii a nomenklaturu, z nichž ovšem řada může být předmětem diskuse (např. použití názvů *Sander lucioperca* × *Lucioperca lucioperca*, *Abramis bjoerkna* × *Blicca bjoerkna*, *Ameiurus nebulosus* × *Ictalurus nebulosus*, platnost druhu *Coregonus oxyrinchus* či zařazení mníka do čel. *Gadidae* nebo *Lotidae*). U kapitoly věnované etologii je v odstavci o vztazích ryb zmíněno, že se s parazitismem u našich ryb nesetkáme (zde by byla vhodná poznámka o fakultativním parazitismu u střevlíčky východní).

Závěrem mohu konstatovat, že autoři vytvořili moderní učebnici vskutku komplexního a vyváženého charakteru a, jak se domnívám, s mnohem širším praktickým využitím než jen v rybářských školách. Učebnici rozhodně budou moci využívat nejen studenti a pracovníci v rybářství a rybníkářství, ale i ichthyologové, ekologové, zoologové, sportovní rybáři, pracovníci v ochraně přírody, učitelé přírodopisu i další zájemci o naši vodní faunu.

Lubomír Hanel